

Schilshade van edelherten aan de groveden

[451.2]

J. VAN SOEST en C. J. STEFELS
(Ver. tot Behoud v. Natuurmonumenten)

In het december-nummer 1965 van dit tijdschrift heeft de heer P. H. Pels Rijcken een weerwoord gepubliceerd over de kritiek die wij hebben geleverd naar aanleiding van zijn eerste publicatie over de schilshade van edelherten aan de groveden. Gaarne willen wij ons commentaar nog met een enkel woord besluiten. De opmerkingen van Pels Rijcken over de positie van het edelhert met betrekking tot de recreatie onderschrijven wij volledig, mits daarmee geen massa-recreatie wordt bedoeld. Het edelhert zal een vrij zeldzame verschijning blijven, de inrichting van verspreid gelegen kleine rustgebieden zal bijdragen tot een beter wildbeheer en zal — naar wij hopen — de tot nu toe wel zeer aanzienlijke schade aan jonge bossen in het Nationaal Park Veluwezoom doen verminderen.

Pels Rijcken gaat voorts wederom uitvoerig in op de literatuur van prof. Wagenknecht, die hij naar onze mening niet geheel juist interpreteert. Het is mede daarom dat wij voor een juist inzicht hierover mogen verwijzen naar een in dit nummer voorkomend uittreksel uit de door Pels Rijcken aangehaalde literatuur waaraan nog een tweede artikel van prof. Wagenknecht is toegevoegd. Grote bezwaren hebben wij tegen het bosbouwkundig oordeel dat Pels Rijcken stelt met betrekking tot de behandeling van bossen, gelegen in een gebied met een sterke roodwildbezetting. Wij achten het niet gerechtvaardigd, dat de schrijver de bossamenstelling toetst aan stamtalgegevens zoals deze gewoonlijk in opbrengsttabellen voorkomen.

Reeds eerder hebben wij gesteld dat in grote delen van het Nationaal Park Veluwezoom het hert als bosbeheerder gaat fungeren, waarmee wij bedoeld hebben dat het voor de bosbeheerder onmogelijk wordt zuiveringen en dunningen uit te voeren in jonge opstanden. Zou men hiertoe toch overgaan dan is het vrijwel zeker dat zo'n gezuiverde opstand zijn volledige vernieling tegemoet gaat. Deze gedwongen abnormale behandeling van het bos leidt tot een kwaliteitsverlies op latere leeftijd, omdat slecht gevormde exemplaren — die anders zouden worden weggenomen — nu ingroeien in de blijvende opstand. Wij zijn eenvoudig gedwongen om het stamtal abnormaal groot te houden omdat anders de toegankelijkheid van het bos voor het roodwild te groot wordt en mede daardoor het aantal nog bruikbare stammen uiteindelijk vrijwel nihil gaat worden.

Pels Rijcken heeft automatisch aangenomen dat alle door ons gepubliceerde foto's uit het Nationaal Park Veluwezoom afkomstig zouden zijn, hetgeen niet juist is. Daarom is hij ietwat voorbarig geweest met zijn conclusies. Uiteraard kan men overal foto's nemen van slechte bostypen, dit behoeft geen nader betoog. De door ons gepubliceerde foto's zijn echter

uitsluitend genomen van bomen en bostypen waarin practisch elke boom de aanwijsbare gevolgen toont van zware herten(schil)schade. Pels Rijcken is welkom als hij dit ter plaatse wil komen zien.

ONDERZOEK OVER SCHILSCHADE DOOR HERTEN IN EBERSWALDE
(D.D.R.)

Wagenknecht, E. *Die Auswirkungen von Rotwildschälé an Einzelstämmen der Kiefer (Pinus silvestris)*. Arch. Forstw. 14 (7) 1965 (769—798).

In de literatuur is weinig over hertenschade aan groveden onderzocht, het meeste is van fijnspar bekend. Dit onderzoek heeft voornamelijk betrekking op groveden 1e en 2e boniteit, op groeiplaatsen die onder invloed van grondwater staan.

's Winters schillen herten alleen wat ze in één keer kunnen afbijten, dus nooit meer dan één internodium tegelijk. 's Zomers laat de bast gemakkelijk los, wordt dan afgestroopt en dit kan over meer internodia tegelijk gebeuren. Herhaald schillen in de winter kan echter wel tot „etageschillen” worden. De schrijver onderscheidt eenzijdig, meerzijdig en rondom schillen van een stammetje.

De gevaarlijke leeftijd is 5—15 jaar, met een voorkeur voor de 3e scheut van boven, die dan net voldoende stevig en toch nog mals is. Snelgroeiende opstanden komen het eerst aan de beurt (5—7 jaar) en daarbinnen weer het eerst de voorlopers. Bij snelgroeiende bomen (en opstanden) is het gevaar ook eerder voorbij, door de schorsvorming. De gevaarlijke periode valt zodoende voor de 1e boniteit van 5—11 jaar, voor de 2e boniteit van 7—19 jaar. In het laatste deel van de gevaarlijke tijd is de schade overigens van geen betekenis, want dan worden alleen onderstandige bomen genomen.

De meeste schilwonden liggen tussen 0,80 en 1,30 m. Door harsvorming wordt de wond afgesloten en als er maar niet rondom wordt geschild, gaat het kambium de wond overgroeien. Het dichtgeharste hout verkient. Bij grote wonden (meer etages) treedt onregelmatige jaarringvorming (excentrische groei) op. Op de betere groeiplaatsen vergroeien de beschadigingen sneller, namelijk in ± 15 jaar.

Als secundaire schade zijn vooral zwamaantastingen van belang, windbreuk komt minder (bij fijnspar veel vaker) voor en misvormingen van de stam na rondom schillen, waaronder stamverkromming.

Bij zaaghout van 40 cm ϕ op borsthoogte is de schilshade niet meer van invloed op de kwaliteit, omdat dan wordt voldaan aan de eis dat er 10 cm foutvrije houtmantel aanwezig is. Bij lichter zaaghout wordt de kwaliteit wel gedrukt. Bij fineer valt de schade in de restrol, bij bouwhout zijn er ook geen moeilijkheden, alles vooropgesteld dat het enkelvoudige (dus geen rondom aangebrachte) en volledig vergroeide schilshade betreft.

Bij masten zijn alleen geringe en geheel vergroeide beschadigingen nog aanvaardbaar, bij lichte palen (Rüststangen) is iedere beschadiging onaanvaardbaar.

Bij mijnhout wordt de toelaatbare foutgrens (belasting-eisen!) al spoedig overschreden. Voor vezelhout is schilshade geen probleem.

Wagenknecht, E., *Die waldbauliche Behandlung von Rotwildgeschälter Kiefernbestände*, Arch. Forstw. 14 (8) 1965 (865—891).

Onderzoek in nog niet-gedunde opstanden van de 1e en 2e boniteit. De individuele bomen worden naar kwaliteit en schilgraad beoordeeld, waarbij wordt onderscheiden: s_0 = ongeschild; s_1 = tot 1/3 v. d. omtrek geschild; s_2 = tot 2/3 v. d. omtrek geschild, doch niet meer dan 2 wonden van het type s_1 ; s_3 = meer dan 2/3 van de omtrek geschild, dan wel meer dan 2 wonden van het type s_1 , of wel meer dan 1 wond van het type s_2 .

De opstanden worden verdeeld in schilshade klassen, waarbij klasse I = 10—30 % van het aantal bomen geschild; II = 30—70 %; III = meer dan 70 %.

In het onderzochte gebied was voor de oorlog een roodwildichtheid van 1,5/100 ha, in de oorlog van 3—4/100 ha en daarna 1—1,5/100 ha. Het blijkt dat alle opstanden die pas na 1944 in de schilbare leeftijd kwamen, in de laagste schadeklasse vallen,

terwijl alle opstanden, die in de oorlog hun gevaarlijke periode doormaakten, tot de hoogste klasse behoren.

Verder blijkt met een stijgend percentage geschilde bomen per opstand ook de mate van beschadiging per boom toe te nemen, waarbij de sterkste schilshade in onvolkomen en ongelijkmatig opgroeiende opstanden in de dichte fase voorkomt. Het wild gaat zulke open beplantingen ook eerder binnen en neemt dan eerst vrijwel uitsluitend de voorlopers, evenals trouwens in de meer gesloten opstanden, waarbij echter pas bij sterke aantasting ook de tussen- en onderstandige exemplaren worden geschild. Op overeenkomstige wijze treedt er verschil op tussen opstanden in dicht verband en in ruim verband aangelegd.

Bij schadeklasse I kan men zonder meer door middel van een normale verzorging een goed bos krijgen: er is voldoende onaangetast materiaal en si-stammen voor de toekomst.

Bij schadeklasse II is er bij opstanden in dicht verband aangelegd (12.000 en meer per ha) nog voldoende keus (4.000 per ha onbeschadigd en 4.000 in klasse s₁).

Bij schadeklasse III is gewoonlijk ook de schilgraad per boom hoger, treden sterke stamdeformaties op, zodat intensieve opstandsverzorging geen uitkomst biedt en men vroegtijdig moet vernieuwen. Uiteraard is hier de mate van beschadiging binnen de klasse nog van veel betekenis: 70 % is nog hoopvol, 100 % is hopeloos. De schrijver geeft van beide voorbeelden.

Concluderend komt hij tot de uitspraak, dat een schilpercentage van 70 % of meer niet mag voorkomen en dat de wildstand, conform de regels voor „Revierbonitierung” daarop moet worden afgestemd. Deze regels zijn sinds 1.9.1964 in het Oost-Duitse bosbeheer officieel van toepassing verklaard.

Voor Nederland zijn de omstandigheden bepaald veel ongunstiger dan voor het door Wagenknecht onderzochte gebied, in de eerste plaats vanwege onze kwalitatief mindere groeiplaatsen en voorts ook omdat onze bosbouw in meerdere mate op de voortbrenging van de „lichtere” sortimenten is gericht, die blijkens dit onderzoek — met uitzondering van vezelhout — juist veel kwetsbaarder zijn dan het zware zaag- en fineerhout. Overigens is het merkwaardig, dat Wagenknecht voorbij gaat aan de invloed van de schilshade op de dunningsopbrengsten, die juist bij die lange omlopen toch wel een belangrijke rol moeten spelen. In ieder geval is het wel duidelijk dat in onze kwetsbare Nederlandse bossen bij gelijke externe omstandigheden de dichtheid zeker niet de norm van 1—1,5 hert per 100 ha te boven mag gaan. Opvallend is dat de beschrijving van de processen van het schillen en vooral de daarbij in het geding zijnde opstandsvormen, zo verrassend veel gelijkennis vertonen met de omstandigheden hier te lande, een reden te meer om de conclusies van Wagenknecht serieus te nemen.